هەڵوێستی دژەکیی و ناوخۆییەکانی پاشەکشەکانی ئۆژاڤا.. شەڕکە کرمانج

سەرەتا دەبێت ئەوە بڵێین کە بە دەستنیشان کردنی تەواوی هەڵوێستکان کات و وردبوونەوەی زیاتری دەوێت، بۆیە ئەوەی لێرە گفتوگۆ دەکرێت و دەخرێتە ڕوو سەرەداوی سەرەتایین کە زادەی چاودێریکردنی ساڵانێکە لە دەخی ئۆژاڤا لێگەڵ ئەو پێشهات و گۆڕانکاریانەی ئەم چەند ڕۆژە.
من ناوم لەم ناوە "پاشەکشە" نێک "شکست" یان "ئاشبەتاڵ"، چونکە پێم وایە کورد لە پێشەفتەیەکانی لە دە ساڵی ڕابردوودا لە ئۆژاڤا لەم چەند ڕۆژە پاشەکشەی کردووە نێک ئەوەی کە بزووتنەوەکە یان ئەزموونەکە شکستی هێنابێت یان ئاشبەتاڵی کرد بێت. پاشەکشە زادەی فشاری زۆرە، واتە هەڵوێستی دژەکی ئێستای سەرکی دەبینێت. بۆیە بەم شکست و ئاشبەتاڵە زیاتر هەڵوێستی ناوخۆیی کاریگەرن.
هیچ پرسێک، ڕووداوێک، دەخێک، شکستێک، پاشەکشەیێک، سەرکەوتنێک، هتد، یەک هەڵوێستکار یان دووی نین بۆیکوو چەندین هەڵوێستکاری لە پشتە. ئەو کەس و لایەنانەی کە یەک هەڵوێستکار دەبینن، ئەوە شرۆڤە ناکەن، بۆیکوو دەیانەوێت خاڵێکی سیاسی زۆق بکەنەوە یان تەمار بکەن. بە نموونە، ئەگەر ئەم پاشەکشەیە لە پێژڕی دیموکراتی و پێکەوژیانی گەلان وەک کۆنگرەیەکی ئایدیۆلۆجی ئەبجەلان و پەک (هەر دوو ناو بە ئانقەست شێوێنراوە لەبەر سانسەر) کورت بکەینەوە ئەوە لە ڕاستیدا هەم کورت دەنێت، هەم بە خەی کە ڕۆخنەیەکی ئایدیۆلۆجییە کەچی خەی هەڵقوڵاوی ئایدیۆلۆجییە.
لە دەخێکی وەک ئەمەدا کە ئەو پاشەکشەیە بە چاوی خەمان دەبینین، ئەوا سەز یان تووڕەیی یان نائومێدی زاڵ دەبێت بەسەر تێگەیشتن و دەربڕینەکانمان. لێرە هەوڵم داوە ئەمانە ئاراستەم نەکەن.

هەڵوێستی دژەکیی و سەپێنراوەکان
یەکەم، پیلانی نوێدووتێتی، پیلانێکی نوێدووتێتی گەورە ماوێکە بە بنکۆکردنی ئەزموونی خەسێری لە ئۆژاڤا (باکوور و ڕۆژهەڵاتی سووریا) ئیش دەکات. تورکیا و قەتەر و سووریای ئەحمەد شرع یارییکەری سەرەکین لەو پیلانە، کە بە پشتیوانی سعودیە، لە بەدەنگی ئەمریکا و ئیسرائیل، لەم ڕۆژانە جێبەجێ کرا. تورکیا دژی دووبارەبوونەوەی ئەزموونی باشووری کوردستانە، بۆتایبەتی

ئازموونێک کە نیارە سەرسەختەکەی، پێک، بکەری سەرەکی بێت. قەتەر هەموو توانی خۆی خستەگەڕ کە دوا ئازموونی ئیسلامیی لە وڵاتانی عەرەبی، سووریا، شکست نەهێنێت، ئەوە بەجگە لەوەی کە قەتەری ئێستا نوێنەرایەتی ناسیونالیزمی عەرەبی دەنگەژکراو بە ئیسلامی سیاسی دەکات و دژی هەر جۆرە دابەشبوونێکی وڵاتانی عەرەبییە، تەنانەت بە فیدراڵبوون و لامەرکەزیشەوە. سعودیە نایەوێت ئێران، یان هەر لایەنێک کە لە ئێران نزیک بوو بێت، ئێستا یان کاتی خۆی، لە سووریا پێگەی هەبێت، یان پێگە دروست بکات و ببێتە مایەی سەرئێشە بۆیان یان زیندووکردنەوەی حیزبوڵا. بۆیە بە خێستی لە پشت دەسەڵاتی سوننەگەرای شەرع ڕاوەستاوە، ئەگەرچی نیگەرانە لە نفوسە ئیسلامییەکەی. لە خوارەوە قسە لەسەر بەدەنگی ئەمریکا و ئیسرائیل دەکەم.

دووەم، هەڕەشەگەیشتنێک لە ڕەشی بکەری دەوڵەتی و نادەوڵەتی. لە مانگی لە نەو کورد دا هەڕەشەگەیشتنێک هەیە گوایە ئەمریکا شەریکە یان هاوپەیمانە. لە پەیوەند بەم پرسە گرنگە ئەوە بزانین کە لە دە ساڵی ڕابردووەدا، ئەمریکا پشتیوانی لە کورد کردووە لە شەڕی دژ بە داعش نەک بە دروستکردنی کیان یان دەوڵەتی سەربەخۆیی. دەبێت ئەوەش بزانین کە ئەمریکا لە دژی بکەرێکی نادەوڵەتی، واتە داعش، نەک بکەرێکی دەوڵەتی، واتە سووریا، پشتیوانی لە کورد دەکرد. کاتێک بکەرە نادەوڵەتییەکە گۆڕا بە بکەرێکی دەوڵەتی هاوکێشەکان و تێگەیشتنەکان گۆڕان. ئەمە بە باشوور و ئازموونی ڕیفراندەم و ١٦ ی ئۆکتۆبەریش هەر ڕاستە. ئەم هەڕەشە تێگەیشتنە لە باشوور و لە ڕەژاقا کوردی تووشی جۆرێک لە غرور کرد کە حیسابی بە زۆر هەکاری دیکە نەدەکرد، وەک ڕەشی تورکیا و سعودیە لە هاوکێشەکان. لانی کەم کورد پشتیوانی ئەمریکای بە ئەزەلی وەرگرت بوو.

سێیەم، دەناڵد ترەمپ و تەم باراک، ڕەشی تاکەکەس. لەگەڵ بە کاندیدبوونەوەی ترەمپ، خەمخۆرانی ڕەژاقا، یەکێک لەوانە من، هەمیشە ترسی ئەوەمان هەبوو کە ترەمپ بێتەوە سەر حوکم و ڕەژاقا بکاتە قوربانی سەفقەیەک لە سەفقەکانی وەک جاری یەکەم لە ٢٠١٨-٢٠١٩دا لە سەرە کانی و گرە سپی کردی، یان هەر لەبەر بۆئەخلاقبوونی پشت لە ڕەژاقا بکات. کاتێکیش کە ترەمپ بزنیسمانێکی وەک تەم بارکی کرد نەردەی خۆی هەندەی دیکە ترسکان گەورەتر بوون چونکە باراک بەجگە لەوەی کە دژکورد بوو، پڕتورکیش بوو. هاوکات، هەموو تێگەیشتنەکانی هەڕەقەاوی دیدی دەوڵەتێکی مەرکەزی بوو، کە دژایەتی لەگەڵ خۆن و ئامانجەکانی کورد دەکرد و لەگەڵ شەرع و سووریەکان یەکدی دەگرتەوە. لە پەیوەند بە پێشهاتەکانی ئەم چەند ڕۆژە، بە ڕەهایی نا، بەڵام من بە جددی پەم وایە ئەگەر ترەمپ نەبا هەر

کەسێکی دیکە لە ئەمریکا (کەمارییەکان یان دیموکراتەکان) حاکم بایە هەندە بۆئەخلاق نادەبوو بەرانبەر بە کورد و ئۆگری هەبوو ئۆگر دەستبەرداری کوردیش بان بەتام بەم ئاست و ئادیە نادەبوو.
چوارەم، شەرع و سوننە و پچەاندنی هیلالی شیعی. لە دوای ووخانی ژەمی سەدامی بەعس و هاتنی شیعەکان بە سەر حوکمی عیراق، کریدارێک دروست بوو لە تاران بە بۆغدا، لەوشەوە بە دیمەشق و باشووری لوبنان، کە بە هیلالی شیعی ناسرا. ئەم پێکەوە گرێدان و وابەستەبوونی ئەم ناوچە و پایتەختانە هەتاشەی گەورە بوون لەسەر ئیسرائیل، ئۆگر نەتەم تاکە هەتاشە بوو کە ئیسرائیلی نیگەران کردبوو. ساتێک لەمەوبەر، کە شەرع و ئیسلامییەکان لە دیمەشق هاتنە سەر حوکم، یەکێک لە گرنگترین دەرکەوتەکانی ئەم گەانکاریییە پچەاندنی هیلالی شیعە بوو. شەرع و هاوپەیمانەکانی کارەکیان کرد لە پچەانی حیزبوڵا و ئێران، بەجگە لە لۆگۆنانی ژەمەکەی ئەسەد، کە دەکرێت بەتین بە کورد نادەکرا. ئەمەش دیدی ئەمریکا و ئیسرائیلی بەرانبەر بە شەرع و سووریا گەی بەتایبەتی دوای هەکەوتنی پاریس لە نەوان ئیسرائیل و سووریا و ملکەچبوونی شەرع بە ئیسرائیل. بە سووریا و شەرع، باکوور و هەژەهاتی سووریا، گەنم و جێ هەژاڤا و نەوتی دەرزوور و فورات و بەنداوی تشرین ئەجگار زۆر گرینگتربوون لە بەرزاییەکانی جۆلان. من و چەندین ئەکادیمی و نووسەری دیکە پێش ووخانی ژەمەکەی ئەسەد داوامان لە هەسەدە کرد، بە ئاشکرا بە نووسین، بە دزی لەهەگەی پەیوەندییەکانمەوە، کە هەسەدە هەی پچەانەکە ببینێت، ئەویش بە کۆنتەکردنی ئەلبوکەمال و درێژکردنەوەی قەمەویەکانی بە ناوچەکانی ژێر دەساتی دروزەکان لە نزیک سنووری ئیسرائیل، بەتام داواکانمان سەدای نەبوو، هەکار چی بوو، ئەاهو یەعلەم.
پێنجەم، فاکتەری جوگرافیی. لە پاڵ هەکارە دەرکییەکان فاکتەری جوگرافیا دژی کورد بوو، کە نازانم بە هەکاری ناوخەیی دابنێم یان دەرکی، بەتام لەبەرئەوەی زیاتر هەکارێکی سەپێنراوە ئەوە بە ناوخەییم دانانا. جوگرافیا لە دوو لاوە غەدری لە هەژاڤا و ئەزموونکەی کردووە. یەکەمیان لەبەرئەوەی هەژاڤا هەرەمەکی/کیانێکی داخراوە، واتە سنووری دەریایی نییە، لەوەش ترسناکتر بە دوژمنی سەرسەخت دەوردراوە. ئەمە بە هەموو کوردستانیش هەر ڕاستە و لە دەرەوەی ئیرادەی کوردە. هاوکات، جوگرافیای هەژاڤا پێکهاتووە لە پێنج پارچەی بەیەکەوە نەبەستراو: عەفرین (کە تورکیا وێرانی کرد)، کەبانە (کە داعش و تورکیا خاپووریان کرد)، قامیشلە، گەکەکانی حەلەب، لۆگۆ گەکەکانی دیمەشق. ئەم دابەشبوونە و هەوەکانی تورکیا بە قووترکردن و بەرینترکردنی دابەشبوونەکە، بە

تایبەتی بە داگیرکردنی عەفرین و سەرکانی و گرێ سپی، تا دەگاتە عزاز و تەلئەفعەت و مەنبەج، تواناکانی کوردی لە بوونی قوڵایی ستراتیجی و بەرگریی و هاوکاریی یەکدی ئەجگار کەم کردووە. هەرەم و پارتی درەنگ لە گرنگی ستراتیجی ئۆژاڤا گەیشتن نەک هەر بە کورد تەنانەت بە پارتیش، بەڵام تازە کار لە کار ترازاوە. ئۆوەش کێشەیەکی دیکەی کوردە کە تا سەری لە بەردی ئەلحەد نەدا بە خەبەر نایەت.

هەکارێ ناوخەییەکان

یەکەم، وەهم لەبەرانبەر واقیعییبوون. ئەبجەلان، بیرمەند و دامەزرێنەری پەک، لە دوای گرتن و زیندانیکردنی لەلایەن دەوڵەتی تورکیا، کەمەک تەز و تەگەیشتن و شرۆڤەی کردووە، کە هەر شوێنی بەرهەمهێنانی تەزەکانی جەگەی پرسیاری جددین، بەڵام با واز لەوە بێنین. لە ڕاستییدا تەگەیشتنەکانی ئەبجەلان زیاتر لە وەهم و خەیاڵ دەچن لەوەی پەڕژەی نەتەوەیەکی داگیرکراو و بەماڤکراو بن. کەمەگەی دیموکراتیک و پەکەوەژیانی گەلان لە هەشهەاتی ناوەڕاست کە فاشیزم و شۆڤێنیزم و داگیرکاریی و ڕق و قینە لە کورد ئاراستەی دەکات کوا جەگەی بیرکەی وای دەبەتەوە، بەتایبەتی بە هەزەک لە دەرەوەی دەسەڵات. ئەگەر لە دەسەڵات بیت و دەوڵەت خەت بەڕەوەی ببەی ئەوە دەکرێت قسەیەکی لە بکرێت. دەرکەوتە هەر خراپەکەی ئەم تەگەیشتنە لە دەخی ئۆژاڤا لەوەدا بوو کە هەسەدە پەی وابوو دەتوانێت هەزەک دروست بکات لەسەر ئەو بنەمایە، کەچی دەرچوو عەرەبەکان، نەک عەرەبچە و ئیسلامییەکانیان، بەکوو ئەوانەش کە سەری ئەزامەندیان بە دید و دەسەڵاتی هەسەدە دەلەقاند، لە دەرچەیەک دەگەان کە دژی کورد، نەک هەر هەسەدە، هەگەنەوە. ئەمە ئامان دەکەشێت بە پەیوەندی نەوان کورد و ئەوانی دیکە (تەماشای خوارەوە بکە).

دووەم، پراگماتیزم لە بەرانبەر ئایدیەلەگبوون، سیاسەتوان بەتایبەتی لە قەناغی ئیدارەدانی کیان و ئەزموون و دەوڵەت دەبێت پراگماتیست بێت پێش ئایدیەلەگبوون. ئایدیەلەجیا کورت دەنێت لە شرۆڤە و تەگەیشتن لە دەخەکان و هاوکێشەکان. ئایدیەلەگ بەرژەوەندی بیرمەند و حیزب دەبینێت و ئاراستەی دەکات، کەچی پراگماتیست و دەوڵەتدار بەرژەوەندی باڵای نەتەوە دەبینێت و ستراتیجی دوورمەودا دادەڕێژێت و تاکتیکی ئەژانە دەخاتەگەە بە گەیشتن پێیان. واپەدچیت ئەحمەد شەرعی ئیسلامیی و جیهادی، بەاوەژی تورکیا لە سەرکردە کوردەکان پراگماتیزتر بوو. شەرع ئامادە بوو لە دژی کورد و بە کۆنتەڕۆکردنی ئۆژاڤا دەست لەگەە شایتانیش تەکەە بکات، کورد

نەک هەر ئایدیۆلۆجیا جەنگری لە کرد بەکوو شەرمی سیاسی وای کرد کە نەتوانێت ڕاشکاوانە وەک دروزەکان داوای یارمەتی لە ئیسرئیل بکات. کورد نەک هەر داوای یارمەتی نەکرد، بەکوو شەڕڤەکان و قسەکانی ئەبجۆلان ئاوەژووی لە دەخوەندرایەوە کە ئاوان دەیانەوێت جەنگری بکەن لەو پڕۆژە و نەخشەی کە ئیسرائیل بۆ جێبەجێکاتی ناوەڕاستی داڕشتووە. ئەمە قسەی گیرفانی من نییە، بەکوو هەموو چاودێرێکی سیاسی هەستی بە نەفەسکی لەم شەوەیەی نەک هەر لە قسەکانی ئەبجۆلان دەکرد بەکوو لە بەرپرسەکانی دیکەی "پەک"یش دەبیستران. بەجگە لەمە، ئایدیۆلۆجیا جێژاڤای کردە ناوچەیەکی داخراو بەووی وەبەرهێنان و کەمپانیا نەوەوتییەکان. ڕاستە جێژاڤا لە دروستکردنی ئینسانێکی خۆاگر و پشت بەخۆ بەستوو تاڕادەیەک سەرکەوتوو بوو، بەڵام ئەوە کافی نییە بۆ وەدەستهێنانی پشتیوانیی دەرەکی. کیان و دەوڵەت لەسەر بنەمای سۆشیالیزم و کاری هەرەوەزی دانامەزرێت بەکوو کرانەوە بەووی وەبەرهێنان، دیارە لێرە مەبەستم گەندەڵ و گەندەکاریی نییە، بەڵام داخرانی ئابووری، جێژاڤای لاواز کردبوو.

سێیەم، پەیوەندی نێوان کورد و ئاوانی دیکە پەیوەندی داگیرکەر و داگیرکراوە. لە پێش شەڕی دووەمی جیهانی، هەموو ئاپۆئین و حیزب و لایەنە کوردییەکان لە شێخ عوبەیدوڵای نەهری تا دەگاتە قازی محەمەد، پەیوەندی کورد و ئاوانی دیکەیان وەک پەیوەندی نێوان داگیرکەر و داگیرکراو دەبینی و مامەڵەیان لەگەڵدا دەکرد، بۆیە سەربەخۆیی کوردستان دوا ئامانجیان بوو. لەدوای ڕووخانی کەماری کوردستان، ئەبجۆلان و پەک، یەکەمین گۆڕەهێز بوون کە هەوێیان دا، لانی کەم لە ڕووی تیوری و تێگەیشتن و گوتارەوە دروشمی خودموختاری بۆ کوردستان و دیموکراسی بۆ تورکیا و ئێران و عێراق و سووریا تێکبشکێنن و سەربەخۆیی و دەوڵەتی کوردستانیی بکەن بۆ ئامانج، واتە دەرخستنی کوردستان وەک وڵات و نەتەوەیەکی داگیرکراو. بەڵام لە چەند دەیەی ڕابردووەدا ئەبجۆلان و پەک و هێزە نزیکەکان لەم خەتە، بە هەموو شێوازێک دژی دەرخستنی پەیوەندی کورد و ئاوانی دیکە بوون وەک پەیوەندی داگیرکەر و داگیرکراو. لەپاڵ ئەو ڕاستییە، وەک لە چەندین دەرفەتی دیکەدا باسم کردووە، هاوکێشەی کورد لەگەڵ داگیرکەرانی هاوکێشەی هێز بووە و هاوکێشەی هێز دەبێت تا ڕۆژگاربوونی. لەم هاوکێشە و پەیوەندییە تێنێگەین ناتوانین هەنگاوی دروست بهاوێین. لە دەخی جێژاڤا، کوردان لەوە لەوە تێنەدەگەیشتن کە داگیرکەر هیچ کاتێک قەبوڵ ناکات داگیرکراو حاکم بێت بەسەریەوە. بۆیە، سەرەڕای ئەوەی کە شۆڕشگێڕان لە جێژاڤا، لە ڕۆژهەڵات، لە مەنبەج، لە دەرزوور، لە هەموو باکووری سووریا، هەزاران

شەهیدیان دا بە ڕزگارکردنی عەرەبەکانی ئەم دەڤەرە و پاراستنیان بەڵام کە هاوکێشەکان گۆڕان، ئامادە نەبوون و ئامادە نین نەک هەر لەژیر سایەی دروشمی برایەتی گەلان یەکسانانە لەگەڵ کورد بژین، بەڵکوو یەکسەر هەوڵی ژێردەستەکردنەوەی کورد دەدەن. پرسەکە ئەوەیە کە داگیرکەر نەک هەر دەستاتی داگیرکراو قەبوڵ ناکات، بەڵکوو نایەوێت یەکسانیش بێت بە داگیرکراو. کورد دەبێت لەم هاوکێشەیە بگات. لە پاڵ ئەمە، ئاگەر کورد لە ڕۆژاڤا باوەڕی بە دامەزراندنی دەوڵەت هەبا، ئەوە لەوانەیە لە چەند دەرفەتێک کە بۆی ڕەخسا، بە نموونە لە ئانوساتی شکستخواردنی دەوڵەتی سووریا لەژێر سایەی بەشار ئەسەد، یان لە کاتی ڕووخانی ئەسەد و پێش جێگیربوونی دەستاتی شەرع، بەیانی دامەزراندنی دەوڵەتی کردبا، یان هیچ نەبێت خۆی وەک هەرەمەکی فیدراڵی یان کۆنفیدراڵی ناساندبا.
بە کورتی، ئەوەی لە ڕۆژاڤا ڕووی دەدات نە بە شکست نە بە ئاشبەتاڵ نابینم، بەڵکوو پەم وایە کە پیلانەکان و جەبەجەکاری پیلانەکان زۆر لە کورد بە تواناتر و بەهێزتر بوون بۆیە پاشکۆیان بە ئەزموونی ڕۆژاڤا کرد. هاوکات، پەم وایە کورد باش لە هاوکێشە ئیقلیمییەکان نەگەیشتبوو و خۆی خستبووە یارییەکەوە کە دەبوایە یان نێکات، مەبەستم فراوانکردنی قەوارەییەکانیی بە ناوچە عەرەبنشینەکان، یان دەبوو سەرکێشی زیاتر بکات، ئەویش بەوەی ببوایە بە هێزی پچووکی هیلاڵی شیعی و بێکەوە بەستنی کورد و دروزەکان و خەباتەکەی ئیسرائیل. هاوکات، کورد دەبێت بەخۆداچوونەوەیەکی جددی بە تەز و تەگەیشتن و ئایدیۆلۆجیاکانی بکاتەوە و بزانیت کە چەپبوون و ئانارشیستبوون دادی نادات بەڵکوو دەبێت کوردبوون و کوردستانییبوون بکات بە چەقی بیرکردنەوە و تەگەیشتنەکان.
هەر چۆنێک بێت، لەم لەحزەیە گرنگە هەموومان پشتیوانی ڕۆژاڤا بین، داوا لە سەرکردەکانی ئەوە بکەن کە ئاگەر دەرزوور و ڕەقەش بتەواوی ئادەستی دیمەشق بکەن ئەوە تەواوی حەسەکە بپارێزن، ئاگەر پەویست بکات شەڕ بکەن، چونکە خاکت نەبێت بوونت نییە.

ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاست بەرەو کوێ

هەنگاوی پێدەنرێت؟.. حەسەن ئازانی

هەندێک فاکت و ڕاستیی...

با خەمان لە واقیعەکەو لە ڕاستیی مژووییی لانەدین...مژووی دونیای ناوچەکە نیشانی دەدا کە گەلانکاریییە سیاسیی و سەربازییەکان چەن ڕووبان داوە لە ناوچەکەو چەنیش درێژیان پێدراوە! هەر لەسەر ئەو مەبنایەش گەلانکاری سبەینێ ڕووددەن!
گلەیی و ڕەخنە سوودێکی نابێت ئەگەر بەدیلی ڕاستەرو دروستر نەخەیتە پێش. چونکە
کورد دەمێکە گوتوویەتی:"بەڵێ قوە بەدەست خەڵکەوە سووکە!
لەبەر مەبنای ئەو فاکت و ڕاستیانە، کە بە بەڵگەوە نیشانی داوە، کە بوونەتە فاکت و ڕاستیی، کە لەو نووسینەمدا هەوڵمدەدم هەندێکیان نیشانبدەم، ئەمە دەتوانین بزانین کە سیاسەتی ئەو ناوچەیە چەن داڕژراوەو چەنیش درێژەی پێدراوەو بەرەو کوێش هەنگاوی پێدەنرێت!..
دەبێ هەموومان ئەو ڕاستییە، هەرچەندە زەر تاڵیشە، بزانین کە تەنها بەرژەوەندی دەوام دەکا. سیاسەتی ئەو ناوچەیش لە سەر مەبنای بەرژەوەندی داڕژراوەو هەر لەسەرئەو مەبنایش درێژەی پێدەردرێت!
خەڵک بە خەی و بە ئامانج مژوییەکانی خەیوەو لە وەنەی ڕەگەز، ئایین ، مەزهەب، کەلتوورو زمان و چەندین شتی تریش تەنها ئامانجەو بە کاردەهێنرێت بە داشتنی سیاسەتیش لە سەر مەبنای بەرژەوەندییە!
دوڕەتانی ئەو ناوچەیە زەرینەیان دەرەوەی خەیان دروستی کردوون و دیسان زەرینەشیان تەنها بەخەیان خەیان وەک دوڕەتی نەتەوەیی عاڕەبی ناوزەد کردووەو هەر هەموشیان وەک وڵات و نەتەوەو ڕەگەزەکی موسەمان بەخەیان خستەتە سەر نەخشەی سیاسیی. لەو نەوشەدا تەنها مەبەست بژەوەندی بووە کە ئامانجەکەشی هەزو زەبروزەنگ و تووندوتیژیی بووە کە ڕۆی بینیوە. جا با لە هەر وڵاتێکیشدا چەندین نەتەوەو ئایین و مەزهەبیش بوونیان هەبێ کە موسەمان نەبن یان عاڕەب نەبن!
جوولەکە لە ناوجەرگەی ئەو ناوچەیەدا مژووییەو هەبووەو دەشمەنێت. لاوازیان کردووە، لە هەندێک شوێن بەرەو لە ناوچوونی کەتایی براوە،

بەڵام لە هەندێک ناوچەی ترماوو لە گۆشەدایە.
کۆشێکی مژووویی ئایینیش بوونی هەبووە لە نێوانی ئیسلام و جولەکەدا. ئەودوانە قەت بە یەکەوە بە شەوێکی تەواو ئاشتیانە هەڵیان نەکردووەو نەگونجاون.کۆشکە کە ئایینیە دگەڵتەوە بە سەردەمی سەرهەڵدانی ئیسلام لە نیوە دوورگەی عەرەبدا. ئەو کات ئەو نیوە دورگەیە بە هەژێیکی زەر جولەکەی تێدابووە بەڵام ئەستا بە چراو شەدایانیش ئەگەر لە سعودیە لە جولەکەیەک بگەڕیت لەوانیە نەیدەزیتەوە لە کاتێکدا پێش ئیسلام زەرینەی یەسریب، مەدینەی ئەستا، جولەکەنشین بووە.
پێکهاتەی سیاسیی و سەربازیی ئەو ناوچەیە دروستکراوە لە لایەن یەکێک یان هەندێک لە دەوڵەتانی ناتۆ بەسەرکردایەتی ئەمەریکا. خەیان خەیان دروست نەکردووەو ئەستاشی لەگەڵدا بێت کەسکەی مانەویان هەر ناتەیە. کەچی ئەستا خەیان کردۆتە کەڵگا بەسەر هەندێک نۆتەوەو دەگەزی مژووویی دەسەنی ناوچەکە بەنموونە بە سەرنۆتەوەی کوردەوە.
نۆتەوەی عەرەب کە خەی بە خاوەنی یەکەمی ئایینی ئیسلام دەزانێت، ئیسلامی وەک ئامازی مانەوەو بە سوێتان بوونی خەی بەکارهێناوەو بە دژەوەی خەشی شیعاری : هەموومان موسەمانین و براین.
سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نۆتەوەی عەرەب هەرکاتێک کە دەزانێت لە تەنگژەدایەو لاوازەو پەویستی بە هاوکاریی هەیە یەکسەر بابەتی ئیسلام و هەموومان موسەمانین دەنێتە پێش و تەواوی جیهانی ئیسلامی دەنێتە پاڵخەی بە ئەوەی بەرەنگاریی لە ئایینەکیان بکەن بەڵام لە ڕاستیدا ئەو بەرگرییە دەچێتە سەبەتەی نۆتەوەی عەرەبەوە. چونکە سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نۆتەوەی عەرەب بە ئاشکرا ئیسلام بە بەرژەوەندی خەی بەکاردەنێت. هەروەها بە پێچەوانەشەوە، کە مژووو پیشانی ئیمە دەدات، هەر کاتێک کە سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نۆتەوەی عەرەب پەویستیان بە هاوکاریی نەبێت و خاوەنی هێز بن، ئەوا دەست دەدەنە فتوحات و پاوانخوازیی و زەبروزەنگ و قەلاچەپیکردنی نۆتەوەکانی تر بە نموونە نۆتەوەی کورد. ئەو کاتە سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نۆتەوەی عەرەب شیعاری : "امة عربية واحدة ذات رسالة خالدة" بەرز دەکاتەوە. کە ئەو شیعارە سەرتاهی حیزبی بەعس بوو!
کەم تا زەر نۆتەوەکانی تریش ئایینی ئیسلامیان وەک ئامازی مانەوەو بەهێزبوون و فراوانخوازیی خەیان بەکارهێناوە. بەڵام نۆتەوەی کورد بە پێچەوانەوە لە جیاتی ئەوەی ئیسلام وەک ئامازی مانەوەو بەهێزبوونی خەی بەکاربێنیت هاتووە بەدەستی خەی خەی کردۆتە ئامازو سووتەمەنی بە گۆشەو بەهێزبوون و بەسوێتان بوونی ئایینی

ئیسلام. بە وردی تەماشا بکەن ئەودیمەنە سیاسییەو سەربازییەتان بە ئاشکرا بە دەردەکەوێت!
ئێستا دیقەت بدەنە جولەکە کە دەوڵەتێکی بەهێزی وای هەیە کە لە ناوچەکەدا لەوبارەوە کەم وێنەیە. خۆی بە سیستەمێکی سەکیولار نیشانداوەو چەندین نەتەوەو ئایین و مەزهەبیشی تێدایەو بە ئاشتیانە دەژین. کەسییان گلەیی نیە. بە نموونە چەندین ملیۆن عارەبی موسڵمان و مەسیحی و کوردزمانی تێدایە.
دەوڵەتی ئیسرائیل لە هەووی مەژووییەوە دەتوانرێت بگوترێت کە بەردی پشتەوەی دەوڵەتانی ناتۆیە، دیارە بەسەرکردایەتی ئەمریکا، لەو ناوچەیەدا. بۆیە هەر شکستێک بە ئیسرائیل شکستی ناتۆیە. لە هەووی مەژووییشەوە دەرکەوتووە کە هەر لایەن و حیزب و دەوڵەت و سەرکەکی دەوڵەتێک ئاگەر چ بە ئاشکراو چ بە نهێنی دژایەتی دەوڵەتی ئیسرائیلی کردبێت هەر ماوەیەک ماوەتەوە و ئیتر لەبەرچاوان هون بووە! یان بە تەواوەتی کۆشەی بەدرووستکراوەو لە هەووی سیاسیی و سەربازییەوە بەرەو تەواو لاوازیی براوە. تکایە جوان و بە وردی مەژووبخوێننەوەو دیقەتە بەدەنە هەوداوە مەژووییەکان لەو ناوچەیەدا!
نەتەوەی کورد: کورد نەتەوەیەکی هەستی ناوچەکییەو بە زەبری هێز خاک و ئاویان دابەشکردووە بەسەر سێ نەتەوەدا کە پێیان وایە برای موسڵمانی کوردن. سیستەمی سیاسیی و سەربازیی ئەو سێ نەتەوە باڵا دەستە ئەوەی کە پێیان کراوە لە دژی برا موسڵمانەکیان کە نەتەوەی کوردە کردوویانە و ئێستاش بەردەوامن. ئەو سێ نەتەوە باڵادەستە ئەوەی بەخێیان پێیان باشەو لە بەرژەوەندیی نەتەوەی خێیاندایە دەیکەن و دەیشەعێنن و لە گەڵ ئیسلامدا دەیگونجێنن و بە هەوای دەزانن بەخێیان.
سیستەمی سیاسیی و سەربازیی نەتەوە موسڵمانەکانی وەک عارەب و تورک و فارس بە خێیان بە ئاشکرا پێوەندیان لەگەڵ ئیسرائیلدا هەیەو و هەات و چە و مامەڵە لە گەڵ ئیسرائیلدا دەکەن. کەچی هەر نزیکبوونەوەیەکی کورد لە جولەکە عاسمانە بەسەر کوردا دەوخێنن و یەکسەر سوڕەتی الفتح و انفال لە دژی کورد بەکاردێنن. کورد لەو نەوەدا بووەتە قوربانی.
هەوە دەوڵەتێکی موسڵمانی عارەب و ناعارەب هەن کەچی بەدەنگن لەبەرامبەر مەزڵومییەتی کورد بەدەستی براموسڵمانەکانیان. لە کاتێکدا کورد خۆی لە هەموو نەتەوە موسڵمانەکانی وەک عارەب و تورک و فارس بە موسڵمانتر دەزانێ و لە مەیدانی کاریشدا ئەمەی سەلماندووە.. کەچی بە چەکی ئایینی ئیسلام لە کورد دەدرێت و بەرەو لەناوچوون دەبرێت. ئەمە بەرژەوەندی و سیاستێ نەک برایی و

موسڵمانبوون. برا موسڵمانکانی کورد لە تورک و عاڕەب و لە فارس تەنانەت بەدوا ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەرکۆشیان ناکەون کە دەفەرموێت: المسلم من سلم المسلمون من لسانە و یدە. یان ئایەتکانی قورئان لە وەنەی : لكم دينكم و لي دين، يان لا اكراە في الدين...

بلکبەندیی: لە جیهانی سەرمایەداریی جیهانییدا بلکبەندیی لە وەنەی بەرەی ڕوسیاو ئەستا چینیشی هاتتە پاڵ هەروەها بەرەی ناتۆ بە سەرکردایەتی ئەمەریکا دەمکۆ ئەو بلکبەندییە بوونی هەیە. نەوانی ئەو دوو بلکە قەت خۆش نەبووە، هەمیشە پاشقول لکگرتن بووە، بەینک نەوانیان گەرم و شڵبووە، بەینک نەوانیان ساردو سڵبووە بەڵام هەمیشە لەبەرامبەر یەکتردا ناپاک و شڵانیی بوون. هەموو ئەو گرژیی و ناپاکییەی نەوانیشیان لە سەر حسابی پڵکسکانیان بووە لە ناوچەکەدا. بەهاری عاڕەبی بەنموونە . هەرچی بە حساب و بە ڕواڵەت لە سەر بلکی ڕوسیا تەماشادەکران لەبەرچاوان ون بوون!
بلکبەندییە جیهانییەکەش هەر لەسەر مەبنای بژاوەندییە. شڵکان لەسەر بژاوەندیین، ئاشتییش هەر بە مەبەستی بەرژاوەندییە. هیچی لەبەر چاوی جوان و پاراستن و ئەخلاق نیە. بەزەیی پێداهاتنەوە بوونی نیە. ئەگەر مافی مڵق و ئەخلاق و برایی و هەموومان نەوەی ئادەمین و ئادەمیش لە خڵق ڕاستبووایە مەژوو ئەم هەموو خوڵژیەی تەمارنەدەکرد لە نەوانی براکاندا. یان ئەم هەموو چەکە تەقەنەرو وێرانکارە کە لە ماوەی یەک دوو چرکەدا گەی زەوی وێران دەکەن بوونی نەدەبوو. کەواتە تەنها بەرژاوەندی ماکی ڕوداوەکانە.
ئێران و سیستەمی ئاخوندە شیعەگرایەکان: ئەمە هەروەک چۆن لە پشوودا فاکت و ڕاستییەکمان نیشاندا کە دەستایەتیی لگڵ ئیسڕائیل بە مانای مانەوەو سەلامەتییەو پێچەوانەکەشی سەری خەخواردنە. لەو بارەوە نموونەی بەرجەستەی مەژووییی زۆرن . تەماشا مەژووی ناوچەکە بکەن!
خومەینی ڕابەرو دامەزرێنەری سیستەمی ئاخوندیی لە ئێران بە ئاشکرا گوتی: پاراستنی کەماری ئیسلامی لە نوێژو ڕۆژو فەرزتر. بە بەوای من، سیستەمی ئاخوندەکان هەموو کارێک دەکەن بە مانەوەی خۆیان. وەک چۆن تاڵیبان لە ئەفغانستان هاتنەوە سەر کورسی دەسڵات ئەو کاتەی کە بوونە دەست و بوکڵەی ئەمەریکا. ئەگەرئاخوندەکانیش جا چ ژەر بە ژەر بە یان بە ئاشکرا بەت دەستایەتی خۆیان بە ئیسڕائیل لە ناوچەکەدا ڕابگەنن وە یان هیچ نەبە هیچ نەبە دوژمنایەتیەکۆیان کەمی بکەنەوە.. بە بەوای من ئەوکاتە دەمننەوەو درێژە بە ژیانی

خەیان دەدەن.
ناوچەکە پڕ هاتووە لە سوننەو لە شیعەو چەندین ئایین و مەزهەب و نەتەوەو ڕەگەزی جیا. بە زەبری هەزهەندیکیان خستوونەتە ژێردەستی هەندەکی تریان.
شیعەو سوننە دوژمنایەتیەکی مێژوویان هەیەو دەبە هەرواش بمێننەوەو نابە هیچ کامیان بەتەواوەتی بەهەزبەت و ناشبە هیچ کامیشیان بە تەواوەتی بادەستبەت و نابە دەستایەتیش بە تەواوەتی لە نەوانیاندا هەبە. چونکە بەرژەوەندی ناتەو ئەمریکا، بەرژەوەندی دەرەوەو ناوخۆی خەشیان هەر ئەوەی گەرەکە.
پوختە:
ناتەو ئەمریکا بە تایبەتی بەریتانیاو فەرەنسا سەدان سالە لەرەوپێش بە شێوەیەک پێکهاتەی سیاسیی وسەربازیی ڕەژهەڵاتی ناوەڕاستیان داڕشتووەو دابەشکردووە کە هەمیشە دەبە کێشەیەک هەبە. نابە ناوچەکە بکەشە بمێنێتەوە. ئەگەر بەت و کێشەی ئایینی چارەسەر بکرێت کێشەی مەزهەبی سەرهەڵدەدات، ئەگەر کێشەی مەزهەبی چارەسەر بکرێت کێشەی نەتەوەیی و ڕەگەزی سەردەردێنێت! ناوچەکە پڕە لە بەهانەی مێژوویی بە شێوەو پێکدادان و ئاژاوەزیی. کێشەی کورد لەگەڵ بەرا موسەمانەکانیان لە وڵەتی تورک و عارەب و فارس بە نموونە. یان کێشەی عارەبی فەلەستین لەگەڵ جولەکە. بەرا موسەمانەکانی کورد کە سەدان سالە بادەستکراون بەسەر کوردەوە بانێکەو دووهەوا سیاسەتیان لەگەڵ کوردا بەرەوە دەبەن. چەکی ئایین لەدژی کورد بەکار دێنن لە کاتێکدا کە کورد لەوان خۆی بە موسەمانتر دەزانێت. ئەوی کە بەخۆیان بڵێن بەوای دەزانن بە کوردی بە کوفرو ئیلحاد دەزانن. هەر نزیکبوونەوەیەکی کورد لە ئیسائیل تەواوی جیهانی ئیسلامی لێی وەخۆ دەکەوێت لە پێش هەموویانەوە موسەمانەکوردەکانی نەوخە کە سەر بە ڕێکخراوی سیاسی جەراوجەرن و لە لایەن یەکێک لە دەوڵەتە عارەبیەکانەوە هاوکاریی دەکرێن یان لە بنچینەدا لە لایەن ئەوانەوە دروستکراون.کوردیش لە نەوخەیدا یەک نیەو هەر لایەک دەڵێ بە بەرا موسەمانەکی تری لەدەدا. هەر وەک دکتەر عەلی شەریعتی دەڵێت:" ئاری برا وا ئابرا…" ئاهوا هاتووە کاکە گیان.

پرسی دۆسیات لە سوریا، ڕۆژاڤا لە نێوان ڕۆکۆتن و پیسکدا.. جوتیار

کێشەی کورد لە ڕۆژاڤا/کوردستانی داگیرکراوی سوریا، کێشەیەکی نوێ نییە، بەڵکو بەشێکە لە درێژەی مێژوویەکی قووڵ، کە تێیدا کورد هەمیشە لە نێوان ڕۆتکردنەوە، لەبیرکردن و بیرکارهێنانی کارتی سیاسی لە نێوان ووڵاتانی زلهێزو هەرماییتیدا، لە ماوەی دیان ساڵی ڕابردودا گەمەی پێدەکرێت. کوردی سوریا نە بە نێتوە ناسراوە، نە بە مافدار، نە بە هاوبەشێکی تەواوی وڵاتوو دەوڵەت لە سوریادا. زمان، ناسنامە، خاک و مافە سیاسییەکان، هەمووبان لە ژێر سیاسەتی ڕۆتکردنەوە و ناڕوونی سیاسیدا بوون. ئەم دۆخە، پێش ئەوەی شۆڕشی دەست پێ بکات، بنەمای بە متمانەیی قووڵی نێوان کورد و دەوڵەتی ناوەندی سوریای دانا.

کاتێک شۆڕشی سوریا هەڵگیرسا، کورد لە ڕۆژاڤا هەوڵی ئەوەیان دا خۆپاراستن و تێکەڵنەبوون بە شۆڕشێکی نێتوەیی هەبژێرن. ئەنجامی ئەم هەوڵە، دروستبوونی شێوەیەکی خۆبەڕێوەبەرایەتی بوو کە لە هەمان کاتدا هەم وڵامی بە مەترسییە سەربازییەکان پێبوو، هەم هەوڵێک بە پاراستنی ژیانی خێڵک بە کوردو نێتوەکانی تریشەوە. بە زەرەک لە کوردانی ڕۆژاڤا، ئەم ئەزموونە یەکەم جار بوو کە هەستیان بەوە کرد بتوانن لەسەر خاکی خۆیان، بە زمان و ڕۆکخستنی خۆیان، ژیانێکی ئارامتر ببینن و ئەزموون بکەن ، هەرچەندە ئەم ئارامییە هەمیشە لە ژێر سایەی مەترسیەکی دەرەکی و ناوخۆییدا لە ژێر هەڕەشەدا بوو بە ئەستاشەوە.
لەو ڕوانگەیەوە، هەر هەنگاوێکی سیاسی، کە کوردی لە سوریا وەک لایەنێکی نێتوەیی ناساندووە، بە زەرینەی کورد ماناو ڕەهەندێکی زەر گەورەی هەیە، تەنانەت ئەگەر لە ڕووی یاسایی یان ستراتیژییەوە سنووردار بێت. ڕۆکۆتنەکەی نێوان مزلوم عبدی و ئەحمەد شەرع، بە پشتگیری (بارزانی) و ئامادەیی نیردەی تایبەتی ترامپ (تەم باراک)، لەو شوێنەدا بە کوردێک، زیاتر لە یەک ڕۆکۆتنی سیاسییە؛ هەوڵێکە بە ئەوەی بڵێت کورد لە سوریا "بابەتێکی کاتی" نییە، بەڵکو خاوەن خاک، مێژوو، و مافە.
بە کوردێکی ڕۆژاڤا، گرنگی ئەم هەنگاوە لەوەدا نییە کە چی واژوو کراوە، بەڵکو لەوەدایە کە بە یەکەم جار بە شێوەیەکی ئاشکرا،

گفتوگۆ لە ناوان نوێنەرێکی کوردی و نوێنەرێکی دەوڵەتی (عەرەبی سونی) سوری دەکرێت، نە لەسەر بنەمای فەرمان و فشاری سەربازی، بەڵکو لەسەر بنەمای دانپێدانانی بوونی یەکتر. ئەمە بە نتاوێیەک کە زەرجار تەنها وەک کەشف، یان وەک مەترسی، ناسراوە، هەنگاوێکی گرنگی دەروونی و سیاسییە.
بەڵام هاوسەزی بە کێیسی کوردانی رۆژاڤا واتا کوێری نییە. کوردی هەشیار دەزانێت کە هەڵکەوتنێک لەسەر کاغەز، ئەگەر نەگەیەنرێت بە گەرەنتییەکی هوون بە مافە نتاوییەکان، دەتوانێت ببێتە سەرچاوەی ناڕەزایی نوێ. ترسی گەورەی زەری کورد بە خودی بارزانی شاوە ئاوێیە، کە دووبارە، لە کاتی دابەشکردنی دەسەڵات لە سوریا، کەشێ کورد بخرێتە دواوە، یان بگەیەنرێت بە کارتێکی سیاسی بە مامەڵەکردن لە ناوان هێزە گەورەکان. مۆزوو ئاوێ فێری کورد کردووە کە هیوای بە گەرەنتی زەرجار بە ناکامی کۆتایی هاتووە، هەرچەندە نەبێتە مایەی ئازموونوو دەرسی مۆزوو بێ.
ئەگەر لە هوانگەی مرۆیی/ سیاسی دیدگایەک بخەیتە سەر ئاو ئاڵانگاریە جیوسیاسیانە، کوردی ڕۆژاڤا داوای شتێکی زەر نائاسایی ناکات، ناسینی ناسنامەو، ماف، زمان، پاراستنی خاکو بەشداریکردن لە بڕیاردانی ئایندەی وڵاتێک کە خەی پێی وایە دەبێت. ئەگەر ئەم هەڵکەوتنە بتوانێت ببێتە دەستپێکی پرۆسەیەک کە ئەم داواکاریانە لە چوارچێوەی سوریایەکی یەکگرتوو و فیدراڵ یان لانیکەم دەسەڵاتێکی دابەشکراو جێبەجێ بکات، ئەوا لە دیدی کوردانی ڕۆژاڤادا، هەنگاوێکی مۆزووییە دەبێت. ئەگەر نا، ئەوا ترسی ئاوە هەیە کە ببێتە هەمایەکی تر لە زنجیرەی هەبەستە درێژو بەمەوداکانی نادادپەروەری لە ژێر سایەی نتاوەی سەردەستوو دەوڵەتێکی دیدگا فاشیزمدا.
بە کورتی، لە هوانگەی منارە وەکوو کوردێکی هاوسەز بە بەشێ کوردستان، ئەم هەڵکەوتنە لە ناوان هیوای هەشیاری و ترسی مۆزووییدا ڕاوەستاوە. هیوای ئاوەی کورد لە سوریا جارێکی تر لە دەرەوەی مۆزوو نانرێت و ترسی ئاوەی کە دووبارە لە کاتێکی گونجاودا، کورد بە قوربانیێکی سیاسی بگەیەنرێت. لە ناوان ئەم دوو هەستەدا، کورد داوای شتێکی سادە دەکات، قسەکان لە دەمەوە بگەیەنرێن بە مافێکی نوسراو لە دەستوردا و ، و ماف بگەیەنرێت بە مومارەسەکردنی ژیانکی ئینسانیانەتر لە ژێر سایەی دەستەڵاتێکی نا سەنتراڵ و نا عەسکەرتاردا.

جوتیار

بـــا نـهـــــن گـــوی ئـم شـــشـ بژاکـــت!.. شیعـــری عـبـــدوڵا سـڵـمان(مـشخـڵ)

خوێن با تـکـڵ بـ شـپـڵـی دڵـنگی یاخیبووی شـقام بـ
دڵـبا هاوار زریانـک بـ و ژێـر دڵـستـیی ئـابمـاڵـ
با بانگـواز بـ ئـزگاربوون لـ کـیلـتی
سـر بکا بـ گشت کارگـکان، بچـتـ نـو هـموو مـاڵـ
دڵـبا گرمـی هـوری تـکـشانی کارگـر و زحمـتکـش
گـوی منارـی جـهل و ستـم بلـرزنـ
دڵـبا گـرانی سـرکـوتن گوللـیـک بـ و
بـرژوازی و چـوسـنـران لـ خوێـنی خـی بگـوزنـ.
**
هـ کارگـرانی ئـرانی بریـنداری لـخوێـن گـوزاو
هـ کارگـرانی ژێـر پـتی سـدارـی کـماری جـهل؛ دـی ئـزیـتی
ئـم کاروانـ پـ شکـیـت بـئـوێـ و دـی هـستـوـ
وـک زنجیری دـست و پـی شـکـتدراوی زیـندانیـیـکان
ئـگای ئـوناکی و ئـامانجی سـشیالـیزم، بـیـکـوـ بـبـستـوـ
**
تـ ئـمـکـ پشت لـ ئـژـ تاریکـکانی خـت دـکـیت، ئـگای دوور بـ
هـتاو دـبـی
مـژوویـکـت بـکـئـوـ، پـئـ لـ قوربانی و خـبات
پـئـ لـ کوشتن و برین، پـئـ لـ مـرگ
دـی ئـمجارـ جیا لـجاران هـنگاوـکان پـتـوتر کـ
دژ بـ حوکمی دـسـاتی نا ئـینسانی سـدارـ و جـنگ.
**
گـر ئـمجارـ کـسـک ویستی سواری پشتی خـمی تـ بـ، بیگـنـ.
گـر ئـمجارـ دـنگـکت بیست
گـرانی بـ پچرانی کـتی کـیـتی تـ دـچـئـ، تـوند بیگـرـ خـ و
بیپارـزـ وـک گـنـ
گـر ئـمجارـ هـرکـسـ هات وتی ئازادیم خـش دـوـ

دوای مەکەوە و ورد بڕەوە
گەر ئەمجارە هەرکەس ویستی ببێت بە ئاستەنگی خەبات بە ڕزگاری یەکجارەکی
خەت لابدە و تەکان بدە بە سەرەوە.
**
هەژدەکی زەمەنە ئەمە؛ شەش لە سەدی بیست و یەک
گەر دەتوە هەتاو ببە بەشوناسی ژیانی خەرلەخە نەدیو
گەر دەتوە بەختەوەری ببە بە پەنجەرەی دواڕۆژی ئــــــــــاواتی بەشمەینەتان
بە بە نەو شەقامەکان
بە بە نەو گوند و مەزرا و کارخانەکان
بە بە نەو دە و هەناسەی شارەکان
ببە بە خەت، ببە بە دەنگی سووری خەت
ببە بە چاوی گەش و ەوون بە پچرانی زنجیر و کەت.
**
هە هەناسە تاساو و کەنەفتەکانی نەو سینەی زەحمەتکەشانی تارانی بەست لەبراو
هە باڵندە خەونەکانی ئاسمانی سەر عەبادان و ئازربایجانی خەرئاوا
هە بریسکەی سارۆژنەبووی دەی هیوای بلوجستان
هە بەسەی تەکەشانی شەقامەکانی کوردستان
با گوڵی ئەمجارەی شەش نۆزاکەت و
نەخرێتە نەو ئینجانەی کەنەپەرستان
با گوڵی ئەمجارەی شەش گەش گەش بە و
بدرە لە یەخەی لەشکری ستەمدیدە و
بەرەکی گشت خەڵکی وێستان.

عەبدوڵا سەمان(مەشخەڵ)
١٤ ی کانوونی دووەمی ٢٠٢٦

ئەی لایەنە شیعەکان لە سیستەمی

دوای ۲۰۰۳وە.. عوسمانی حاجی مارف

ئەو سیستەمەی لە دوای ۲۰۰۳ وە لە عێراقدا دامەزرا، بەناوی بنەمای مەدەنی دیموکراسی، هێزی میلیشیایی نەتەوەیی و تائیفی و ئیسلامی، دەسەڵاتی بەیاردانیان هاوبەش بوو. ئەم هاوتە دەستی بە جەرگ لە هەڵکشان کرد، لەکاتێکدا هێزو لایەن و فراکسیۆنە شیعەکان، وردە وردە دەسەڵاتی دەوڵەتیان لە سەر حسابی گروپە نەتەوەیی و تایفەگەریکانی تر چەسپاند و فراوانتر بون، بە بیانوی بەهێزکردنی سەروەری عێراق و ڕێکخستنی کاروباری دەوڵەت. هاوکات هێزی ئێران لە داشتنی کایە سیاسی و ئەمنیکانی عێراق، بەشێوەیەکی بەرچاو گەشەی کرد.
پرسیارێک دەگوزەرا کە هاستەوخۆ لەلایەن ئەمریکاوە پاپشتی دەکرا، لەهەمانکاتدا هاوکات بوو لەگەڵ دابەزینی نفوزی ئەمریکا و کردنەوەی دەرگا بە نفوزی ئێران، دواتر هاوکاتی ئەو ئاڵوگۆڕانەی لە ناوچەکەدا پێشهات، ئاکامی توندبونەوەی ململانێی نێوان ئەمریکاو ئێران بووە هۆی هەڵوەشاندنەوەی کەدەنگی هێزو لایەنی"عەرەب و کورد، شیعە و سونە" وە، ململانێی بەردەوام و ناجەگیری لە چۆنیەتی ئیدارەکردنی دەوڵەتدا.
لە ساڵی ۲۰۰۳ وە عێراق نەیتوانیوە دامەزراوەی بەهێز بنیات بنێت، کە توانای داشتن و جێبەجێکردنی سیاسەتی ناوخۆیی و دەرەکی هەبێت بەبێ دەستوەردانی دەرەکی. دەوڵەت تائێستا دیدێکی هەمەلایەنە و پلانێکی درێژخایەن و یەکگرتوو و ستراتیژی نییە، بە هێنمایکردنی کردار و سیاسەت و شێوەی گەشەپێدان، لەم چوارچێوەیدا، کابینەی لایەنگرانی شیعە بەپێی دەستوور بەهێزترین دامەزراوەی جێبەجێکاریە لە عێراقدا، بە ئاشکرا ئاراستەی سیاسی دەوڵەتیان لە قاڵبداوە و سیاسەتێکی یەکگرتوی لەسەر بنەمای دید و ئایدۆلۆژیای کەسایەتیە باڵادەستەکان یان هێزە باڵادەستەکانی شیعە جێبەجێکردووە، بە نموونە ئیبراهیم جەعفەری یەکەم سەرۆک وەزیران، لە دوای ساڵی ۲۰۰۳وە، دیدگایەکی ئیسلامی گرتەبەر و مەیلی بەدواداچوونی جەرگ لە هاوسەنگی پراگماتیکی هەبوو، دواتر لە هەلومەرجی سەربازی و سیاسی ئەمریکادا، مالیکی دووەم سەرۆک وەزیرانە، تا ئێستاش کەسایەتیەکی دیارە لە چوارچێوەی هەماهەنگیدا، مەیلی هاوئاهەنگی لەگەڵ ئێران و گرێدانی عێراق، بە چارەنوسی کەماری ئیسلامیەوە.
حەیدەر عەبادی جێنشینی مالیکی، لەبەرامبەر هەڕەشەی تیرۆر و

یفراندەمی سەربەخۆیی هەرێمی کوردستان، هەوێدا هاوسەنگیەکی گونجاو لەنێوان دەستبەرکردنی پشتیوانی ئەمریکا و هاوکاری لەگەڵ میلیشیا شیعەکانی سەر بە ئێران دروست بکات.
ئەم بڕیارە لە سەردەمی عادل عەبدولمەهدی و مستەفا کازمی، هەوڵستی زیاتری لایەنگری ئەمریکایان گرتبەر و ماملەیان لەگەڵ ئێران و دۆخالەتی لە عێراقدا کرد. لە کۆتایدا محەمەد شیاع سودانی، بەدوای نائارامیەتی ئاپڕینەکانی ئۆکتۆبەری ٢٠٠٣وە، کە سەرتا کاندیدکرا و لەلایەن چوارچێوەی هەماهەنگیەوە پاڵپشتی کرا، بەووننی ئایگەیاند کە سیاسەتی ئیدارەکەی لەسەر بنەمای بەلایەنی و پاراستنی هاوسەنگیەکی گونجاو لە نێوان بەرژەوەندیە ناوخۆییەکان و پاڵپشتی ئێران و فشارەکانی ئەمریکادایە، بەڵام ئەوەی لەم نێوەدا شایانی باسە لەبەر ئەوەی بایادەستی ئێران بەسەر عێراقدا زیاتر سایەی کردوە، ئاگرتنی ئەو هاوسەنگیەی نێوان ئەمریکا و ئێرانداییە بە هیچ لایەنێکیان ئاسان نەبوو.
ئەوتی سەدریش بە یەکێک لە خاڵە لاوازەکانی دامەزراوەی سیاسی لایەنەکانی شیعەی عێراق هەژمار دەکرێت، موقتەدا سەدر خۆی وەک کەسایەتیەکی ئایینی و سیاسی دژە دامەزراوەکان نیشان دەدات، کە کەبەکە لەگەڵ کوتلە لایەنگرەکانی ئێران دەکات، بە بایکۆتکردن و ئەکخستنی خۆپیشاندانی جەماوەری و گردبونەوە لە شەقامەکاندا، ئەمەش چەندینجار مایی هەزو لایەنی شیعەکانی وەک یەک بڕە لاواز کردووە.
دەنگهەنانەوەی لیستی سودانیش ئەوە دەردەخات، بەشێک لە دەنگدەرانی شیعەی عێراق خوازیاری پاراستنی ئەو هێڵە سیاسیەی ئێستان کە سودانی نوێنەرایەتی دەکات، سودانی لەژێر دروشمی "عێراق یەکەم" خۆی بە هەڵبژاردن کاندید کردوە و تائادیەک خۆی لە هەوەستە تائیفیە ئاشکراکان بەدوور گرتوە و پەیامێکی گیاند کە دابەشبونە نەتەوەیی و تائیفیەکانی تێپەڕاندووە. بەمپێیە بەرنامەی بانگەشەی هەڵبژاردنەکانی لەسەر گیشتن بە ئاوەدانکردنەوەی بەردەوام و بەهێزکردنی ئابووری و بەڵێنگاربونەوەی گەندەڵی و چەسپاندنی سەقامگیری و ئاسایش بوو. بە ئەم بەرنامانە بە پێویستی دەزانن کە ژینگەیەکی سەقامگیر و پارێزراو لە عێراقدا بپارێزن!.
لەو چوارچێوەیەشدا یەکێک لە دەستکەوتەکانی حکومەتی پێشووی سودانی توانای ئەوەی بوو کە عێراق نەکەشێتە ناو ململانێوبونەوەی سەربازی نێوان ئیسرائیل و ئێران، بەو پێیەی زۆرێک ترسیان لەوە هەبوو کە کردەوە و هەوەستی میلیشیاکانی لایەنگری ئێران، عێراق بکاتە ئامانجی داهاتوی ئیسرائیل. هەروەها ئەوە دەردەکەوێت بەشێک لە دەنگدەرانی شیعە کەسایەتی تەکنەکراتیان پێ باشترە کە سەرنجی

لەسەر خۆشگوزەرانی و خزمەتگوزاریە گشتیەکان بێت، وە توانای هەبێت بەرامبەر داگرتنی هاوسەنگی لە نێوان داخوازی ناوخۆیی بە سەروەری و داخوازیە نێودەوڵەتیەکان بە خۆگرتن لە نفوزی ئێران، وە یەکلایکردنەوەی ستراتیجی بدوادا بێت.
لەبەرامبەردا لایەنەکانی تری"چوارچێوەی هەماهەنگی" ئێران، وەک سپەنسەری سەرەکی هەژەمۆنی سیاسی، ئەمنی و سەربازی شیعەگەری، لە عێراقدا دەبینن. هێزەها عەلی خامنەیی بە ئاماژەیەکی سەرەکی، خەیان بە نەریت و هەبەری هێزهای ئیسلامی شیعەی جیهانی دەزانن.
ئەوەی شایانی باسە، هێز و لایەنە سیاسیە سوننەکان نەیانتوانیوە دیدێکی سیاسی یەکگرتوو، بە پرسەی سیاسی فراوانتر لە عێراقدا بخەنەڕوو، پەیامی سیاسی سوننە، تیشکیان خستۆتە سەر گرژی نێوان خەیان و لایەنە کوردیەکان، لایەنە کوردیەکانیش بۆتایبەتی بارزانی لە هەمان سەرچاوەی پشتیوانی ناوچەی سونە سودمەندە کە تورکیا و دەوڵەتانی کەنداوی عەرەبیە.
زەرەک لە هەزی سوننەکان پەیانوایە لە ئاکامدا زلهێزە ئیقلیمیەکان، هەوڵی لاوازکردنی لایەنە کوردیەکان دەدەن لە عێراقدا، بۆتایبەتی لەبەر هەشنایی پرسی کورد و ناوچەکە و خواستی دەوڵەتانی عەرەبی کەنداو و تورکیا بە بەهێزکردنی سوننەکان لە عێراقدا لەسەر حیسابی کورد.
بارزانی و تابەبانی تادێک گرژیەکانی قۆناغی دوای یەفراندەمیان تێپەاندووە و بە تەواوی، تەکەڵ بە پێسەی سیاسی عێراق بون وچارەنوسی خەیان گرێداوە بە بەغداوە، لایەنە کوردیەکان و شیعەکان، وەک دوو لایەنی ئەپزسیەنی حکومەتی سەدام، دوای داگیرکاری ئەمریکا و وەرانکردنی عێراق، هێزی سەرەکیان بوو لە بنیاتنانی حکومەت عێراقدا، لە دوای ٢٠٠٣وە بەشداریان کردوە لە پێکهێنانی ناوەندی سیستەمی سیاسی و حوکمەانی لە هەگەی هێکخستنی دابەشکردنی دەسەاتەوە، لەسەر بنەمای مەزهەبی و تائیفی و قەومی، بەهام ئەم پەیوندیە ورده وردە دەستی بە تێکچوون کرد، ئەم تێکچونە لەژێر کاریگەری نالەباری و ئاوگە لە دەخی سیاسی ناوچەکە و گۆڕینی ئاستی هاوسەنگی لایەنەکان و شەو ناکەکی لەسەر بەرژەوەندیە سیاسی و ئابوریەکان و فراوانکردنی نفوزیان، عێراق و کوردستانیان لە گژاو و نائارامی سیاسی و نەبونی ئاسایشدا هێشتۆتەوە.
سەرهەدانی هێزەمێکی سوننە لە سوریا بە پشتیوانی تورکیا و دەوڵەتانی عەرەبی کەنداو و سیاسەتی دۆناد ترەمپ، دواتر لاوازی جیەستراتیژی تاران، لەدوای لە شەی دوانزە هێژدا، کۆشکی ناجێگیری بە زەرەک لە لایەنە شیعەکانی عێراق دروستکردوە و لەلایەکی ترەوە فشاری هەوەشانەوەی هەزە میلیشیاکانیان لەسەر، لایەنە

شیعەکانیش دەخەکی ئاڵاز و نائارام بەسەر دەبەن، وەک دەبینین قەیرانێک بە پرسەی پێکهێنانی حکومەتی ئێستای بەغداوە دیارە، لەهەمانکاتدا دەتوانین بڵێین بەهەر هەوڵێک بگەنە پێکهێنانی حکومەت، نالەبارترین و نەگونجاوترین حکومەت دەبێت لە تەواوی دەورانی دەسەڵاتی ئەو حکومەتانەی لە ٢٠٠٣وە تا ئەمڕۆ پێکهێناون.
گومانی تیانیە کە حکومەتی داهاتوی دوای ئەم هەڵبژاردنەی ١١سێپتەمبەری ٢٠٢٥، هەوبەوی دەخەکی یەکجار سەخت دەبێتەوە بە هاگرتنی هاوسەنگیێک لە نێوان هازیکردنی ئەو گروپە شیعانە و هازیکردنی جەماوەری ناڕازی کە بە گشتی هەتیان دەکەنەوە. لەهەمانکاتدا، بەجیا لە کێشەکانی نێوان خۆیان واتە چوارچێوەی هەماهەنگی، ناچار دەبن لەگەڵ فشاری ئەمریکیەکان و نوودووەتیەکان، تەنانەت ناوچەیەکانیش، بە هەوڵشاندنەوەی ئەو گروپە چەکدارانەی لە گەڵیانی سیاسی عێراقدا ململانێ دەکەن. هەر لەم پێوەندیەدا، هەژانی داهاتوو هادەی کاریگەری سیاسی ئەم گروپانە لەسەر پێکهێنانی حکوومەتی نوێ و کاریگەریەکانیان لەسەر هەڵبژاردنی پێستە سەرکیەکانی سەرکردایەتی کە ئێستا لەژێر گفتوگۆدان ئاشکرا دەبن.
لەلایەکی تریشەوە بارگرژی دەخی کەماری ئیسلامی ئێران، کاریگەری زیاتر لەسەر ئایندەی دەسەڵاتی تەواوی لایەنەکانی شیعە و دەسەڵاتی چوارچێوەی هەماهەنگی بەو ئاراستەیە دادەنێت، کە عێراق دەخاتە سەر لەوازی دەورانێکی تازە لە گەژاوی سیاسی و فڕاهەمهێنانی ململانێیەک کە هاوسەنگی لایەن و هێزە سیاسیەکان لە ئیدارەی حکومەتدا دەگۆڕێت.
بەهاتنەناوەوەی کەمپانیا نەوتیە ئەمریکیەکان پەیوەندی نێوان بەغدا و واشنتۆن لە ساڵی ٢٠٢٥دا بەتەواوی گۆڕا، دیارترینیان کەمپانیای(شیڤرۆن)، بە ناو دەی کەوگە نەوتیەکانی عێراق لەگەڵ گرێبەستی بەرفراوانەوە. هەنگە ئەم وەبەرهێنانانە وەک دەرفەتێک دەرکەون بە بوژاندنەوەی ئابووری، بەڵام هەموکە ناچاری وابەستەیی بە ئەمریکاوە بەرجەستە دەکات.
واشنتۆن بەردەوام لە مەشق و هاهێنان بە هێزەکانی سوپای عێراقیەکان و پشکشکردنی پاپشتی لۆجستیکی، بەڵام لەرەدا ئەو پرسیارە دەکرێت، ئایا ئەم هاوکاریە تواناکانی دەوڵەت بەهێز دەکات؟، یان وابەستەیی بە زلهێزە دەرکیەکان بەردەوام دەکات؟ عێراق هەشتا لە مەترسی ئەوەدایە ببێتە گۆڕەپانێک بە ململانێ و یەکلایکردنەوەی پرسەکان، نەک دامەزراندنی دەوڵەتێکی خاوەن سەروەری.

کاتی ئەو هاتووە پێنجە بخەینە سەر بریندەکانمان.. زاهیر باهیر

کاتی ئەو هاتووە پێنجە بخەینە سەر بریندەکانمان و هەوڵی ساڕێژکردنیان بدەین پێش ئەوەی توشی نەزیفی خوێن ببین .
ئایا دەکرێت بزنی نەر بدەشرێت؟ دەنگە!! بەڵام ناکرێت متمانە بە ئاشتی و بەدیهێنانی ئەو دروشمانە بکەیت کە لە لایەن پەکەکە و لە دژئاوادا هەڵکراوە ئەوەندەی ئەردەگان و حیزبەکەی لەسەر حوکم بن .
دەوڵەتی فاشی تورکیا و هاوکارانی نێك هەر دەگەڵ لە دروستبوونی ئاشتی و ئاشتەوایی دەگرن لە تورکیادا، بەڵکو نابێت حکومەتی داعشی سوریاش لە قسە و پلانی تورکیا سەبارەت بە پرسی کورد بە گشتی و دەسەڵاتی هەسەدە و خەسڕیی بەتایبەتی، دەرچیت .
ئەوەی دەبینرێت هەر لە سەرەتای ئەم مانگەوە سوپای حکومەتی داعشی سوریا وردە وردە بە هاوکاری تورکیا و بە دەنگبوونی ئەمریکا و ئەوەی پێی دەوترێت کەمئەندێتی نەو دەوڵەتی لە هەڵشی بەردەوامدان دژ بە هەسەدە و پاکردنەوەی ئەو شوێن و ناوچانەی کە لەژێر قەڵەمڕەویاندایە .
بە گوێرەی دوا هەواڵی بی بی سی ئەمڕۆ سەعات 5 ی بەیانی زوو و دژنامەی گاردیان سوپای سوریا دەستیان بە سەر ئەو شوێنانەدا گرتووە کە لەژێر دەسەڵاتی هەسەدەدا بوون ، بەندەوی مەسرووریەت [لام وایە ئەوە ناوکەیەتی] و کەنگەی نەوتی دەساف و سوفیانیان خستووە ژێر دەسەڵاتی خۆیان. هاوکاتیش خەڵکی عەرەبکانی ئەو دوو شوێنە ڕایان گەیاندووە کە چاوەڕوانی ئەکەی لە حکومەتی سوریاوە دەکەن بە شەڕکردن دژ بە هەزەکانی هەسەدە.
بەداخەوە کە بارودۆخەکە زۆر زۆر مەترسیدارە و لەوە دەکات کە هەسەدە قوربانییەکی زۆر بدات گەر بەردەوام بێت لە شەڕکە. بەڵای من بە ئەوەی کە کورد تەزەك کیانی بە بەمنتەوە و کەمترین کوشتار و قوربانیدان ڕووبدات، دەبێت لە هەموو شوێنە عەرەب نشینەکان بە تەقە بکشێتەوە ، پێش ئەوەی دۆریان بکەن بە قوربانییەکی زۆرەوە.
نکۆی ناکرێت لە ئازایەتی و قوربانیدانی جەنگاوەرانی هەسەدە، بەڵام دەبێت تە بگەن کە شەڕی ئێستای داعش جیاوازە لە شەڕی پێش

دوو ساڵ لەمەوبەریان ، ئێستا داعش خاوەنی تانک و درۆن و فڕۆکەی جەنگی و هاوپشتی ئاستەوخۆو ئاشکرای تورکیایە بە ئۆکێی یا لانی کەم هەڵبژاردنی بە دەنگی ئەمریکا. ئەمە جگە لەوەی کە خەڵکی عەرەبکان چی تر لەگەڵ هەسەدا ناماننن و دەبنە دوژمنیان.
لە کەندا هیچ وانەیەك وەرنەگیراوە هەر کەسیش قسەیەکی واقیعیانەی کردبێت یا تاوانبار کراوە بە پارتی یا دەستی ئەردەگان . سەبارەت بەوانەشی وەکو من و کەسانی دیکە کە دەستی نزیکی ئۆژئاوا بوین ئا و بەچوونەکمان بە هەڵە وەرگیراوە جارو باریش قسەی بە سەرووبەرمان بڕانبەر کراوە و فەرامۆش کراوین.
بە نموونە من خەم لە ساڵی 2018 و پێشتریش ئەمانەم وتووە :
هەڵەیە هێزی بەرگری بکرێت بە هێزی هەڵشبەر .
هەڵە بوو کە یەپەژە و یەپەگە لە هێزی بەرگریی خۆبەخشەوە و کرایە هێزی نیزامی ژێر سەرکردایەتی پەیدەو ببێت بە بشکی هێزی ئەمریکی .
هەڵەیە کە ئەمریکا تەنها پەیمانکی سەربازی لەگەك هەسەدا هەیە بەڵام هیچ ناسینکی بە ئیدارەی خەسیی و پەیدە نییە.
هەڵە بوو کە شەڵکەیان فراوان کرد بەرە و خاك و شار و شارچکانی عەرەبیان برد و داوایان لێبکەن ئەوەی خۆیان دەیانویست ئەوانیش ئەوە بکەن. دەبوایە هەسەدە وازیان لە عەرەبکان بهێنایە خۆیان ئەو شارانە بگرن ، گەر پێویستیشیان بە هەسەدە هەبوو ئەو کاتە هەسەدە یارمەتییان بدات .
هەڵە بوو شێە بە ڕزگارکردنی ڕەقە و تەبقە بکەن چونکە دەبوایە وەکو من وتم بزانن مانەوەی هەسەدە و ئۆژئاوا بە مانەوەی داعشەوەیە ، کە داعش نەما ئۆژئاواش بە هیچ کیانکییەوە نامێنێت .
من لە 2018 و 2019 دەدا وتومە کە لە دوا قۆناخدا تەنها ئەوەی کە کورد دەستی دەکەوێت لە ئۆژئاوادا مافی ڕشنبیری و خوێندن و پەروەردە و مافی کولتوری و دەستکەوتنی هەندك پلە و پایەی ئیداری دەوڵەتییە .
هەڤاڵانی پەکەکە کە لەمەوە نزیکبوون هەموویان ئەم ڕاستیانە دەزانن و پێچەوانەم وەڵامیان داومەتەوە. من بە ڕاستی و دوستی قسەکانم دەکرێت تەماشای پێستکان و وتارەکانم بکەن . تەنانەت من بە نامە گەیەنەوە لە گەڵ دوو سەرکردەی پەکەکە کە بەداخەوە یەککیان بوو بە قوربانی هەڵشی درۆنی تورکیا ئەمانەم باس کردووە .
من هەمیشە پەداگریم لەسەر ئەوە کردوە کە لە بری دانی ئەم هەموو قوربانییە، زەروورە گەر هەتا لە ناوچەیەکی زەر بچوکیشدا بێت، ئەوەی کە لە ئۆژئاوادا بانگەشەی بە دەکرێت وەکو هەڵوەزییەکان،

فەمینیزم و ژینگە و ئیکۆلۆجی دەبێت کاری لەسەر بکرێت و ببێتە نموونەیەك بۆ شونەکانی دیکە ، نەك بۆ فراوانکردنی دەسەڵات و شونگرتنی زیاتر و کارکردن لەسەر کابووونەوەی ئەو دروشمانە.
ئەوەی ماوەیەوە بیەم ئایا لەڕەوە کورد دەرس وەردەگرێت لە هەڵەکانی ؟ خودی خەم باوەم پێی نییە.

زاهیر باهیر
18/01/2026

فەلسەفەی شیعر و ژیان.. ستار ئەحمەد

مژووی مرۆڤایەتی هەمیشە گەڕپانی ململانێی نێوان دوو جەمسەری دژبەیەک بووە: جەمسەرێک کە دەیەوێت مرۆڤ لە نێو ترس، تاریکی و دۆقە مردووەکاندا کێت بکات، و جەمسەرێکی تر کە شیعر و فەلسەفە نوێنەرایەتی دەکەن و دەیانەوێت ڕوحی مرۆڤ بەرەو ئاسۆی ئازادی و تەئامان بەرن. ژیان لە جەوهەری خێیدا دۆقێکی ناتەواوە و شیعر دێت تا ئەم ناتەواوییە پڕ بکاتەوە؛ ئەگەر ژیان تەنیا ووداوە فیزیکییەکان و تێپەڕبوونی کات بێت، ئەوا مرۆڤ تەنیا دەبێتە تێپەڕێکی بێدەنگ، بەڵام شیعر ئەو زمانەیە کە بەدەنگیی مرۆڤ دەشکێنێت و دەیکاتە هاوارێکی ماندار لە نێو گەردووندا. کاتێک ئایدیاڵیزمای چەقبەستوو دەیەوێت کەمەگە لە نێو بازنەی تەسکی گوتایبیدا بهێڵێتەوە، بگومان شیعر وەک دوژمنی یەکەم دەبینێت، چونکە شیعر "عەقڵی ئازاد" و "ڕوحی یاخی" دروست دەکات. ئەمە ئەو خاڵەیە کە بازرگانانی ئایین و مشکە داخراوەکانی لە دەترسن، چونکە شیعر ناهەڵێت مرۆڤ ببێتە کەرستەیەکی خاو لە دەستی ئەواندا بۆ تەرکردنی ئارەزووە سیاسی و دەسەڵاتخوازییەکانیان.
فەلسەفەی شیعر لەوەدا نییە تەنیا وشەکان بازنێتەوە، بەکو لەوەدایە ڕاستیە شاراوەکانی پشت پەردەی بینینمان بۆ دەربخات. کاتێک مرۆڤ ووبەووی مەرگ، عەشق، یان تەنیایی دەبێتەوە، زمانە ئاسایەکە دەستەوستان دەبێت و لەڕەوە شیعر وەک پردێک لە نێوان "ئەوەی هەیە" و "ئەوەی دەبێت هەبێت" سەرهەڵدەدات. ئەوانەی بە

چاوەکی سوکەوە سەیری شیعر دەکەن یان بە ناوی "حەرام" و "بێهودەیی" دژایەتی دەکەن، لە ئاستیدا لە وشە ناترسن، بەڵکو لەو "بێئاگاهاتنەوەیە" دەترسن کە شیعر لە نەو ناخی تاکی جەماوەردا دەیکاتە کەپە. شیعر تەنیا کایەیەکی زمانەوانی نییە، بەڵکو گەورەترین چەکی مەعریفییە بۆ تێکشکاندنی ئەو بتە زێڕینانەی بە ناوی پیرۆزییەوە دروستیان کردووە. ئەوەی شیعر بۆ مەترسی دەزانێت، دەزانێت شاعیر ئاوچی درکانە و ناهەڵێت عەقڵی مرۆڤ بۆ چیرۆکی ئەفسانەیی و ترس لە غەیب تەسلیم ببێت، چونکە شیعر خەی جەرگەکە لە ئیلهامی ئینسانی کە لە جەرگەی ئازار و ئەزموونی ئاستەقینەوە هەڵدەقوڵێت.

پەیوەندی نێوان شیعر و ژیان پەیوەندییەکی ئاوێنەیی نییە، بەڵکو پەیوەندییەکی خوڵقێنەرە. شیعر تەنیا باس لە ژیان ناکات، بەڵکو ژیانێکی نوێ لە نەو وشەکاندا دادەتاشێت. مرۆڤی شاعیر ئەو کەسەیە لە ناو جەرگەی ئازارەکاندا، مانایەک بە ژیان دەدزێتەوە کە فەلسەفە بەو هەموو مەنتیقەی خەیاڵەوە ناتوانێت دەستی پێ بگات. ئەگەر فەلسەفە بە دوای "بۆچی"دا بگەڕێت، شیعر بە دوای "چۆنێتی"دا دەگەڕێت؛ چۆن دەکرێت ئازار ببێتە جوانی؟ چۆن دەکرێت مەرگ ببێتە سروودێک بۆ ماندوو؟ فەلسەفەی ژیان لە دیدی شیعرەوە، فەلسەفەی جوانی و بەها باکانە، نەک فەلسەفەی مەرگدەستی و چاوەڕوانی بە جیهانێکی تر بە نرخی وەرانکردنی ئەم ژیانە. ئەو دەنگانەی شیعر بە "قسەی بێهودە" ناوزەد دەکەن، دەیانەوێت مرۆڤ لە مانا گەورەکانی بوون دابڕێنن و بیکەنە کەیلەیەکی گوێایەڵ کە تەنیا بە تێرکردنی خەرسکەکانی و ترسکانی بژی. بەڵام شیعر دژ و دەڕێت ژیان لەوە گەورەتر لە چەند دەقێکی وشکدا کورت بکرێتەوە. شیعر ئەو هەقیقەتایە مەلاکانی درێ و دەستکەڵای دەسەڵات ناتوانن بەرگەی بگرن، چونکە شیعر ئاستوخە دەچێتە نەو قووڵایی ویژدان و پەردە لەسەر ئەو دووڕوویییە لادەبات ئەوان وەک پیرەزی دەیفرۆشنەوە.

لەو شوێنەی ئایینی سیاسی دەبێتە ئامرازێک بۆ چەوساندنەوە، شیعر دەبێتە ئایینی ئازادی؛ لەو شوێنەی درێ دەبێتە زمانی فەرمی، شیعر دەبێتە هاواری حەقیقەت. شاعیر ئەو کەسەیە پێشاندەرە هۆشنبیرێ بە ئەوەی هەیە شی دەزخ بکات، مرۆڤ بەرەو بەهەشتی مەعریفە و خۆشویستی هێنێوتنی دەکات. ئەم هەکاری ئەوێ هەمیشە تاریکپەرستان لە شیعر تەقیون، چونکە شیعر مرۆڤکان وەک یەک دەبینێت و هیچ دیوارێکی مەزهەبی ناناسێت، تەنیا دیواری نێوان "مرۆڤی ئازاد" و "کەیلەی فیکری" دەناسێت. ئەگەر سەیری جەوهەری بوون بکەین، دەبینین ژیان بەبێ شیعرییەت دەبێتە بیابانێکی بێ ڕح. شیعر ئەو تیشکەیە دەخشرێتە نەو تاریکترین سوچەکانی مشک بە

ئەوەی هەوناکی بکاتەوە. ئەوانەی شیعر بە حەرام دەزانن، لە ڕاستیدا دەیانەوێت "جوانی" حەرام بکەن، چونکە جوانی مرۆڤ دەباتە ئاستێک چیتر ناتوانرێت بە ترس بەڕێوە ببرێت.
مرۆڤێک لە نێو دەرینەناسی و میتادی شیعردا پەروەردە بووبێت، هەرگیز نابێتە ئامرازێک بۆ بەاوکردنەوەی ڕق، هەرگیز نابێتە بکوژ، و هەرگیز نابێتە بڕشێک لەو مەگەلە تونددڕەوەی بە ئاماژەیەک دەخرێنە گەڕ. فەلسەفەی شیعر و ژیان ئەوەمان پێ دەڵێت حەقیقەت لە کتێبە داخراوەکاندا نییە، بەڵکو لە لەدانەکانی دڵی مرۆڤەکدایە بە دادپەروەری و عەشق لە دەدات. لەرەوێە شیعر دەبێتە بڕیەک بە هەوبەهەوبوونەوەی هەموو ئەو هەزە کۆنەپەرستانەی دەیانەوێت ژیان بکەنە گەڕستانێکی گەورە. شیعر زیندووتییە، بردەوامییە، و نیشانەی ئەوەیە مرۆڤ هێشتا دەتوانێت لە نێو هەموو جەنگ و وێرانییەکاندا، مانیفێستی مانەوەی خۆی بنووسێتەوە. بەیە ئەو سۆکایەتییەی بڕامبەر شیعر دەکرێت، لە ڕاستیدا سۆکایەتییە بە گەورەیی مرۆڤ و عەقڵ. شیعر دواین پەناگەی مرۆڤە بە ئەوەی بیسڵمێنێت ژیان، سەرەڕای هەموو تاییەکانی، هێشتا شایەنی ئەوەیە بە جوانی لەی ورد ببینەوە و بە ئازادی تێیدا بژین.
"...وەڵامی شاعیرانیش بە نەیارانی جوانی تەنیا یەک شت: نووسینی تێکستگەلێک کە شکۆی مرۆڤبوون وەک بەهگەی ڕاستگۆیی دەیانپارێزێت، لە کاتێکدا ناوی دوژمنانی ژیان لە نێو تەمی فەنابوون و لەبیرچوونەوەدا ون دەبێت."

سەعاتێکی بەدەنگ.. شیعری نەوزاد بەندی

مانەوەم لێرە،
وەک کەوتنە خوارەوەی قەڵەمێک بوو ، بە پشت کەوانتارێکە ..

+ ++

بە تەنیشت ڕۆژکاندا،

ژیانم بەسەر برد ..
تۆ بۆی خوا محاسەبەم بکا ؟

+ + ▪

منداڵیی زەربەمان،
بە ێیش و سمۆوێ..
باوکی زەرینەمان،
باڵاندەری هەبوو،
لە شەق تەهەدانمان..

+ + ▪

عەسرێکی بارانماویی،
هەستمکرد هەناسە ساردم..
ئەو لەرزەی چووە دەمەوە،
بە پەنجا ساڵ نەهاتە دەر ..
ئەڕە جێگای ێیسایکلینی شاعیر و هونەرمەندانە ..

+ + ▪

کە تۆ بە ئوتومبیلەکەت تێپەیت،
من لەسەر تەنەکەی خۆڵەکە دانیشتبووم ..
کە سەدام ێوخا و ئوتومبیلێکی علوجم کەی،
تۆ لە هۆندا، لە بازاڕی گوێ بووی..

+ + ▪

هەموو شەوێ،
کەناڵی بازرگانە موتاحەکان،
نەرینەکان ئەخەسنەوە و
مەینەکان لاقە ئەکەنەوە ..

+ + ▪

نازانم ئەو خەڵکە بە دیار چیەوە دانیشتوون ؟
وەک ئاردە داری دارتاشخانە،
لە بەر پەی چەند عەیبدارەکا،
کەڵەکە بوون ..

+ + ▪

جاران لە دژی نادادیی،
کورد ئەچوونە شاخ ..
ئەستا لە دژی نادادیی،
کورد ئەڵێن بە عەمرە ..

+ + ▪

تەمەن تەواو ئەبە و
هەشتا
لە فرۆشگایەکی دەستی دوو
هەڵوتم نەکردی ..
ووتەات پێ بووە لە لەگزس و عەرەبانە ..

+ + ▪

تەرمیناڵەکی خەڵاویی ..
کەمێک گەشتیاری بێتاقەت ..
هەندێکیان
بە کەبابخواردن هاتوون و .
هەندێکیان بە کەباب فرۆشتن ..
هەندێکیان بە دۆلار دیار نەمان ..
هەندێکیان بە قەل خواردن هێشتن ..

+ + ▪

زەوی هەوکن بەیە گرانە،
لە دراوسێیەک قوتارت ئەکا ..

+ +▪

ئەو خەڵکە چەند حەزیان لە دابڕانە،
دوو ئەوەندە حەزیان لە قەڵەباغییە ..

+ +▪

ژیان ئەوەندە بە قیمەت بووە،
لەو ئەچێ دنیا
تەنها دەناڵد تەمپی تیا بژی.

+ +▪

تازە ناتوانم پیاسە بکەم ..
بە شیعر شەقامەکت بۆ ئەنێرم ..
لەگەڵ کەمەڵە هەنگاو ..
بە خەت شتەکیان لە دروستکە ..

+ +▪

ژیان تارماییە ،
هەر بۆیە جوانترین شت،
ئەو شتانەن کە دەستمان نەکەوتوون ..
ئازیزترین کەس ئەوانەن
قەت هەنگاوەکمان لەگەڵدا نەناون ..
قەت نانکمان لەگەڵدا نەخواردوون ..